

ALFÖLD KALOCSAI SÁRKÖZ

A honfoglalás óta magyar lakta területet, a törökök már 1526-ban elfoglalták. Az elmenekült lakossága csak 1686 után tért vissza. Délről bunyevácok is betelepültek, ezért a magyarok aránya a felére csökkent. A pusztasággá vált terület a kalocsai érsekség tulajdona volt. Csáky Imre érsek 1713-ban szerződést köt a város lakosságával. Ekkor alakulnak ki a **szállások**.

Kalocsa város határában elterülő szállások és kis falvak: Homokmégy, Negyvenszállás, Drágszél, Öregcsertő, Szakmár; ezek viseletét soroljuk a kalocsai viselet csoportjához. A paprika, zöldség és gyümölcs termesztés tette jómódúvá a lakóit. Házaikat mesterséges dombokra építették, hogy az árvizek ellen megvédjék.

Kalocsai szobabelső

A bútorokat, kapukat a férfiak díszesen kifaragták, az asszonyok pedig kifestették. Eleinte csak a bútort és szobabelsőt, később a ház oromfalára is színes virágmintás csíkok kerültek. A „**pingáló**” **asszonyok** nemcsak a hagyományos mintakincset használják fel, hanem gazdag fantáziájukkal azt állandóan gyarapítják. A ragyogó tüzes színekkel festett díszítmények ma idegenforgalmi látványosságok is.

A múlt század végén még egyszerű **kékfestő öltözetet** hordtak. Ezt díszítették fekete és sötétkék hímzéssel. A virágos-koszorús kékfestő kötényt pedig fehérrel. A pruszlakra is kevés színnel vonalas mintákat varrtak.

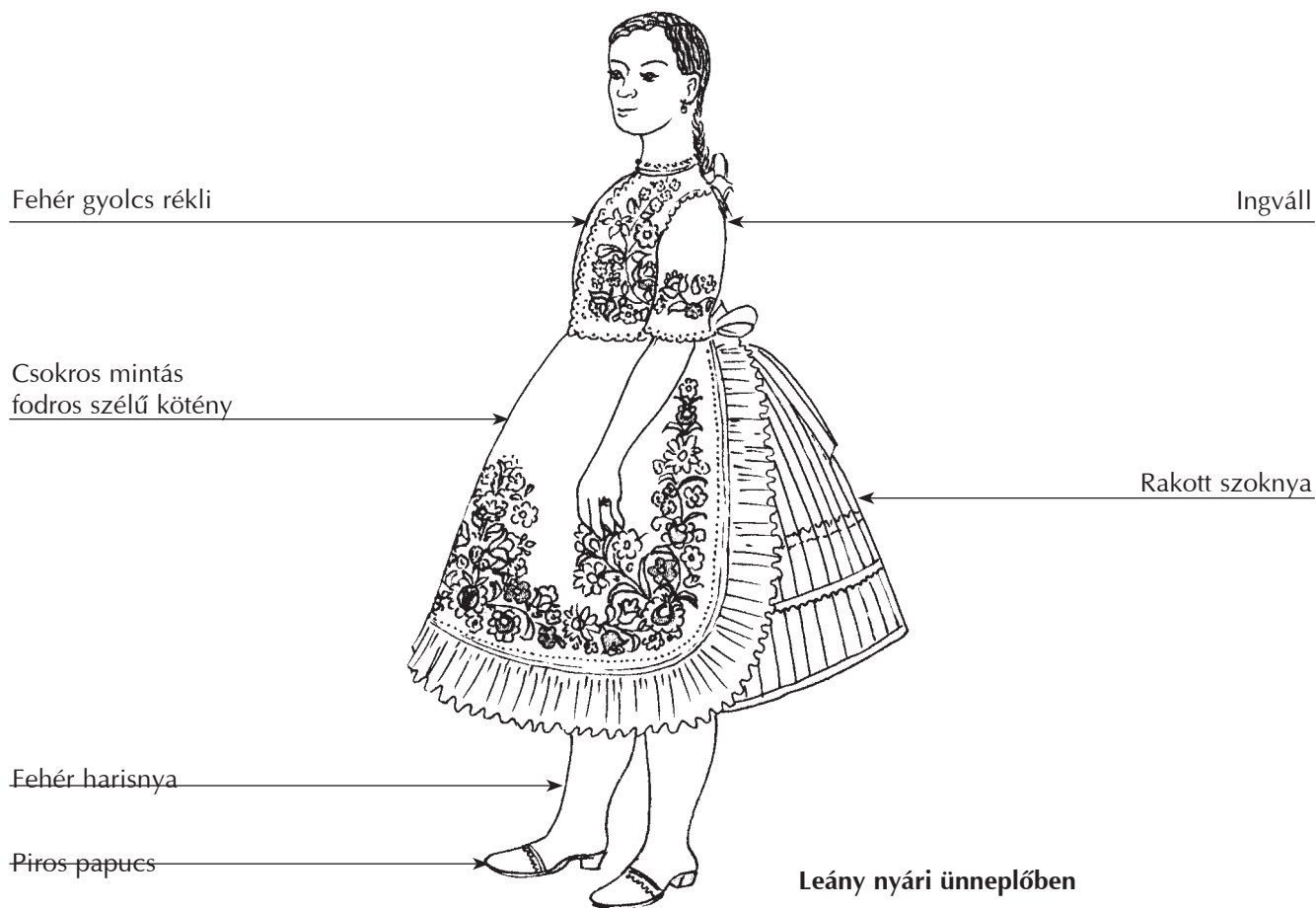

Kalocsa vidéki fiatal pár. 19. század vége. (Korabeli fotó)

A 20. század elején megjelenik viseletükben a drága külföldi selyem, bársony, kasmír. Ebből varrják az ünnepi szoknyát és az arany és ezüst csipkedíszes mélyen kivágott pruszlíkot, amihez bő ujjú ingvállat viseltek. Ujján fodor volt, és színes szalagcsokorral kötötték meg. Gazdagságukat a leány kelengyéje tükrözte legjobban. 50-60 gyolcs inget is vitt a házasságba egy-egy leány.

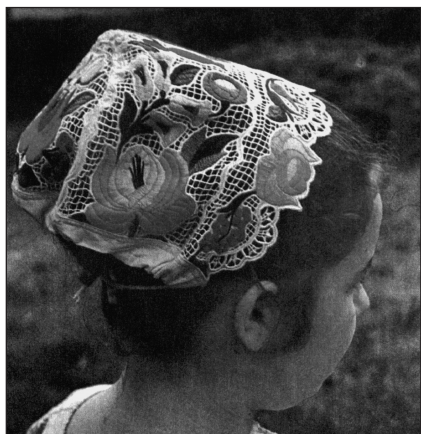
Az I. világháború után kezdik el a fehér **gyolcspruszlíkot, ingvállat és a kötényt** színes lapos hímzéssel kivarni. A kötény szélét fodorral, csipkével vagy „rostás” hímzéssel díszítik. Ezeket a gazdagon hímzett darabokat nyáron viselik.

Általános viselet a **bő szoknya**. Ünnepre a keményített fodros aljú alsószoknyákhoz még csípőpárnát is kötöttek a derekukra, hogy „*farosabbak*” legyenek. A szűk derekú pruszlík és a rajta elhelyezett díszítmény vonala, elhelyezése, kiemeli a női test szép arányait.

A felsőszoknyák tarka kasmírból, selyemből, szövetből készültek, alján csipke- vagy szalagsze-
géssel. A szoknyák színe is változatos volt: piros, borvörös, gálickék, (türkiz) világoszöld. Ehhez
kötötték – a 30-as évektől – a gyakran harsogó színekkel kivarrt kötényt.

A **menyasszonyi ruha** minden darabja azonos fekete selyemből készült, gazdag csipke
dísszel. A fejdísz fehér bokros pántlika és tornyos koszorú. A szüzességet a köréje tűzött rozma-
ringág jelezte.

Menyecskék főkötőben

Akik még ma is viseletben járnak, hétköznapi a kékfestőt, vagy a gyári anyagok sötétebb árnyalatait hordják. Az idősebbek hosszabb rakott szoknyában, kívülről rékliben, fekete selyemkötényben és elől megkötött kendőben járnak. A lila színnel hímzett gyolcsfelsőt „szomorú pamukosnak” mondják. Ezt a húsvét előtti böjtben viselték.

A nők nyáron hímzett papucsban járnak, amihez kézzel kötött harisnya való. Télen bőrrátétes és gépi tűzéssel díszített magasszárú cipőt viselnek.

Leányok, pártaszerűen viselt bucorpántlikával, szalagcsokorral, berakott kasmir szoknyában

A férfiak a századfordulón még 4 szeles gatyát és 2 szeles (1 szél = a szövőszék szélessége; 40-50 cm) bő ujjú inget viseltek, selyem vagy bársony mellénnyel. Ahogyan a női viselet változott, úgy került tarka hímzés a gyolcsingek elejére, kezelőjére.

A 30-as években már zsinórdíszes **fekete posztó öltözetet** csináltattak, amihez mintásan szőtt brokát vagy bársony hosszú zsinóros ujjast húztak.

Kalocsai szegélyminta

Kalocsai férfi. 1920. Selyem „untercikk” (ujjas) zsinóros mellény. Zsinóros fekete posztónadrág, fekete hátulvarrott keményszárú csizmával

Ünnepen **prémes dolmányt** viseltek.

A **szűr** egyszerű és a többi vidékhez hasonlítva dísztelen volt.

A **suba** gazdagon hímzett, megbecsült ruhadarabja volt a férfinak. Fekete **kucsmát** vettek hozzá. Népdal is szól róla:

*Suba, suba de szép irhás suba,
Hat ökörért nem adnák oda.
Mer az ökör csak járomba való,
De a suba szép lejáný takaró.*

Fehér posztó, visszahajtott elejű szűr. 1909

Alföldi gazda subában és egy szolgáló

A **regruta-pántlikát** itt is a leányok vették meg a besorozott legényeknek. Volt olyan legény, aki 75 darabot is kapott. Mint mondta: „*minden vasárnap 25-öt tűzött a kalapja mellé!*”

A **gyermek**ek a felnőttek viseletének egyszerűbb, kicsinyített változatát hordták ünnepen.

A kalocsai **díszítőművészet** gyorsan változik. Míg korábban az apróbb koszorús mintákat kedvelték, ma már inkább a nagyobb csokros kompozíciókat varrják a viseletükre.

A formakincs és a színek használata itt is, mint a matyóknál, a tehetséges **íróasszonyok** hatása alatt fejlődik. Király Illus és tanítványainak munkái sok külföldi kiállításon szerepeltek, nagy sikerrel. A színek alkalmazásánál az árnyalatok gazdagsága a szembetűnő. 30-40 árnyalatot használnak.

Az alig 80 éve kialakult kalocsai viselet ma, a matyó hímzéssel együtt, a legismertebb világszerte.

Kalocsai szegély hímzés minta

FELADAT

1. Milyen volt a múlt századi kékfestő öltözet?

2. Milyen gyári anyagokat használtak fel a gazdagabbak az ünnepi öltözethez?

3. Melyek a nyári viseletük darabjai?

4. Mi a szomorú pamukos?

5. Milyen lábbeliket viseltek?

6. Jellemezd a kalocsai hímzést!
